

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Hamás, odpor nebo ofenzíva?:

Náborová diverzita členů muslimské komunity

Jan Vlach

2024

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra filozofie
Studijní program Humanitní studia

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

HAMÁS, ODPOR NEBO OFENZÍVA?:
NÁZOROVÁ DIVERZITA ČLENŮ MUSLIMSKÉ KOMUNITY

Jan Vlach

Vedoucí práce:

Mgr. Václava Tlilí, Ph.D.

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2024

.....

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucí své práce, Mgr. Václavě Tlilí, Ph.D., a to především za její cenné rady, odborné vedení, ochotu ve věci realizace konzultací a vstřícný, pozitivní přístup po celou dobu trvání projektu.

Obsah

Úvod	1
1. Historie, vznik a podstata Hamásu.....	3
1.1. Palestina před založením Hamásu.....	3
1.2. Vznik hnutí a jeho historický kontext	4
1.3. Podstata Hamásu a jeho smysl	6
1.3.1. Budování a údržba infrastruktury	7
1.3.2. Hnutí jako teror	8
2. Struktura a organizace hnutí.....	9
2.1. Vůdčí sféra Hamásu.....	9
2.1.1. Politické vedení, jeho hlavní představitelé a aktivity.....	9
2.1.2. Vojenské vedení hnutí, jeho zástupci a aktivity	10
2.2. Finance a propagace.....	12
2.2.1. Finanční zdroje Hamásu	12
2.2.2. Propagace hnutí	13
2.3. Vzájemné vztahy Hamásu a Fatahu	15
3. Motivační aspekty a náboženský podtext	17
3.1. Odpor a vize jako motor hnutí.....	17
3.2. Analýza radikálních prvků v Chartě Hamásu v porovnání se Vznešeným Koránem	18
3.2.1. Selekce súr a veršů v rámci Vznešeného Koránu	18
3.2.2. Analýza Charty Hamásu.....	19
3.2.3. Porovnání a výsledky.....	19
4. Metoda sebevražedných atentátů a vliv Hamásu na palestinské školství	21
4.1. Sebevražedné atentáty, jejich logika a výběr uchazečů	21
4.2. Školský systém jako nástroj pro šíření vlivu	25
5. Percepce Hamásu v prostředí muslimské komunity	27
5.1. Metodologie	27
5.2. Etický kodex	28
5.3. Hamás očima palestinských občanů	28
5.3.1. Setkání s Ahmadem Júsofem.....	28

5.3.2. Telefonáty s Lailou Šamon.....	31
5.4. Postoje členů mezinárodní muslimské komunity.....	33
5.5. Tematika Hamásu mezi českými konvertity.....	35
Závěr.....	37
Seznam použitých zdrojů	39
Resumé.....	41

Úvod

Hamás je v dnešní době velice aktuálním a často diskutovaným tématem, především v souvislosti se stále trvajícím blízkovýchodním konfliktem. Téma Hamásu v propojení s názorovou diverzitou muslimů jsem pro svoji kvalifikační práci zvolil na základě přesvědčení, že neexistuje čisté dobro ani čisté zlo a je vhodné vůči různorodým problematikám zaujímat objektivní postoj. Nacházíme se ve společnosti, v níž je převažující veřejné mínění zcela nekriticky situováno na straně Izraele a jeho spojenců, proto považuji za přínosné téma v ucelené podobě zpracovat a nabídnout různé pohled na jeho chápání.

Dalším opodstatněním výběru tématu je skutečnost, že je mu v současnosti věnována jen okrajová pozornost. Aktuální studie se tématu výpovědí muslimů v kontextu blízkovýchodního konfliktu a jejich pohledu na Hamás téměř nevěnují. Mezi nejvýznamnější tuzemské badatele v této oblasti patří Marek Čejka¹, který se však blízkovýchodním konfliktem zabývá spíše z obecného hlediska.

Práce je koncipována ve dvou rovinách, teoretické a praktické, a jejím primárním cílem je poskytnout vhled do problematiky palestinského radikální hnutí Hamás v kontextu blízkovýchodního konfliktu, a to především na základě kvalitativního výzkumu uvnitř muslimské komunity, jehož cílem je poukázat na názorovou diverzitu v dané společnosti. Sekundární cíl práce a zároveň její teoretickou část představuje rozbor Hamásu pomocí analýzy relevantní odborné literatury a rozhovoru s odborníkem na danou tematiku. Teoretická část práce je zpracována ve formě čtyř kapitol, které zahrnují témata historie a vzniku hnutí, jeho struktury a organizace, motivačních faktorů, náboženského kontextu, logiky tradice sebevražedných atentátů a vlivu Hamásu na palestinský vzdělávací systém.

Struktura práce je v souladu s požadavky fakulty, které jsou v rámci univerzity konkrétně stanoveny. Jednotlivé kapitoly jsou řazeny tak, aby byl čtenář nejdříve seznámen s historickým kontextem a následně s aktuálními názory členů muslimské komunity. Různorodé aspekty výše zmíněných tematických okruhů pro jsou větší

¹ Seznam autorových vydaných publikací k probíranému tématu dostupný z <https://www.databazeknih.cz/>.

přehlednost zpracovány formou podkapitol, které jsou vždy zaměřeny na konkrétní problematiku.

1. Historie, vznik a podstata Hamásu

Historický kontext je pro náš výzkum (a analýzu blízkovýchodního konfliktu obecně) skutečně zásadním. Obsahuje a vysvětluje nám veškeré důvody, které postupně vedly Ahmada Ismá'íla Jásína k založení odnože Muslimského bratrstva, známé pod názvem Hamás.²

1.1. Palestina před založením Hamásu

Politická situace v Palestině byla v poválečném období velmi napjatá. Spory mezi zástupci arabského a židovského obyvatelstva byly na Blízkém východě patrné již v průběhu druhé světové války, kdy některé tamní země, včetně Palestiny, spadaly pod tzv. britský mandát (1920-1948).³ Napětí mezi Araby a Židy vyplývalo především ze strachu arabského obyvatelstva z přílišné migrace židovských občanů do arabských zemí. V Palestině dosáhly migrační vlny zásadních výsledků, které byly pro místní občany mnohdy nepřijatelné. V roce 1920 zaujímali židovští občané zhruba 11% populace Palestiny. Z celkových 752.048 obyvatel tak 83.790 tvořila židovská komunita. O dvacet tři let později, tedy v roce 1945, židovské obyvatelstvo v Palestině dosahovalo počtu 553.600, tedy 31%. V konečném součtu tak Židé v tomto období tvořili zhruba třetinu palestinské populace.⁴

Obavy arabské strany palestinské společnosti z toho, že by židovská migrace mohla vést ke ztrátě arabských území, byly naplněny. Již na počátku 20. století bylo realizováno postupné rozprodávání arabské půdy sionistům.⁵ Celá záležitost byla spojena s pragmatismem sionistů, kteří byli hnáni silnou touhou po vlastním státu.⁶ Tato skutečnost však nebyla příliš závažná ve srovnání s událostmi z roku 1947, kdy byla radou OSN vytvořena komise pro řešení židovsko-arabského konfliktu. Rozhodnutí zmíněné komise v podobě plánu rozdělení Palestiny postupně vedlo k vytvoření osmi částí palestinského území. Tři z těchto částí měly být přiděleny židovskému obyvatelstvu,

² Introvigne, *Hamás. Islámský terorismus ve Svaté zemi*, s. 35.

³ Čejka, *Palestina a Izrael*. str. 40.

⁴ Čejka, *Palestina a Izrael*. str. 61.

⁵ Sionismus je ideový směr, který vznikl v 19. století mezi evropskými Židy. Cílem jeho představitelů je vybudování a udržení židovského státu.

⁶ Čejka, *Palestina a Izrael*. str. 21.

tři naopak tomu arabskému. Výjimky tvořily město Jaffa, které se mělo na židovském území stát arabskou enklávou, a Jeruzalém, který neměl připadnout ani arabské, ani židovské straně. Důvodem tohoto rozhodnutí byla jeho náboženská a etnická specifika.⁷

Zásadní zlom v konfliktu však znamenalo až utvoření státu Izrael dne 15. května roku 1948. Hlavním problémem ze strany Arabů byla skutečnost, že ačkoliv byl po dlouholetých svárech vytvořen samostatný židovský stát, na území bývalého britského mandátu nevznikl žádný stát arabský. Toho samého dne tak propukla první arabsko-izraelská válka⁸, o které lze říct, že byla spouštěčem velkého blízkovýchodního konfliktu, který trvá dodnes. Uprostřed takřka neustálých bojů se v následujících letech začaly formovat nové osobnosti, a především různorodá muslimská hnutí, mnohdy založena na fundamentalistických a radikálních postojích.

1.2. Vznik hnutí a jeho historický kontext

Založení Hamásu předcházelo mnoho více či méně závažných událostí. Důležité je zmínit, že hnutí nevzniklo jakožto samostatná jednotka, ale jako jedna z vícero odboček jiné, větší organizace, s názvem Muslimské bratrstvo (tato skutečnost je uvedena ve druhém článku Charty Hamásu z roku 1988).⁹ To v 80. letech 20. století působilo na mnoha územích Blízkého východu, včetně např. Egypta a Palestiny. Právě kroky Muslimského bratrstva na území Palestiny byly trnem v oku organizaci, která nesla název Palestinský islámský džihád. Podle zástupců tohoto uskupení bylo nutné realizovat kroky pro obranu Palestiny zásadně prostřednictvím ozbrojeného boje, což nebylo v souladu s politikou „odložení zbraní“, kterou v té době zastávalo palestinské vedení Muslimského bratrstva. Stejného názoru byl i muž jménem Ahmad Ismá'íl Jásín, kterého lze v rámci tematiky Hamásu považovat za stěžejní osobnost. Jásín, stejně jako zástupci Palestinského islámského džihádu,razil cestu radikálního postupu. Obával se však, že by se radikalizovaní členové Muslimského bratrstva mohli přesunout právě do řad Islámského džihádu, který s bratrstvem nijak nesouvisel. Jásín se tak rozhodl Islámskému džihádu v Palestině „konkurovat“ založením Hamásu.¹⁰

⁸ Čejka, *Palestina a Izrael*. str. 78.

⁹ Hroub, *Hamas. Political Thought and Practice*, s. 267-291.

¹⁰ Introvigne, *Hamás. Islámský terorismus ve Svaté zemi*, s. 34.

Obečně vzato nelze tvrdit, že forma ozbrojeného odporu byla Muslimskému bratrstvu cizí. Jak bylo naznačeno výše, Muslimské bratrstvo působilo ve více zemích Blízkého východu, a to ve formě tzv. odboček. Vůdci jednotlivých center Muslimského bratrstva zastávali odlišné způsoby odboje, což mnohdy vedlo k interním roztržkám uvnitř organizace. Jásín, přesvědčením radikalista¹¹, tak zcela souhlasil například s postojem vůdců odbočky Muslimského bratrstva v Egyptě, kde se v té době nedalo mluvit o tom, že by Egypt byl v područí jiné země.¹² Kromě konkurence Palestinskému islámskému džihádu tak další důvod založení Hamásu představoval ozbrojený odpor vůči izraelské okupaci, který Jásín považoval za zcela nezbytný.

Samotné založení Hamásu má poměrně nejasnou dataci. Dokumenty hnutí uvádějí jako přesný den založení 8. prosinec roku 1987, tedy den počátku prvního lidového povstání v Palestině (tzv. první *intifády*). Ustavující shromáždění však proběhlo až 9. prosince a příslušná prohlášení byla učiněna ve dnech 11. prosince v Gaze a 14. prosince v Zajordání. Nejednoznačnost datace však není výsledkem nedbalosti klíčových osob či nedůvěryhodnosti pramenů, které na založení Hamásu odkazují, ale zcela účelným a plánovaným projevem ideologie. Jak bylo zmíněno výše, 8. prosince roku 1987 započala na Blízkém východě první *intifáda*. Informace o založení Hamásu téhož dne pod křídly Muslimského bratrstva tak měla vyslat poselství, že právě Muslimské bratrstvo bylo hlavním impulsem počátku první *intifády*.¹³

V závěru podkapitoly je nutné poznamenat, že Muslimské bratrstvo mělo na vznik první *intifády* jen vedlejší vliv. Lidové povstání započalo především z důvodu dlouhodobé nespokojenosti palestinského obyvatelstva s diplomatickým vedením OOP (Organizace pro osvobození Palestiny), jednáním izraelských okupačních sil a nevyhovujícím přístupem okolních arabských zemí k izraelské nadvládě nad Palestinou. Zásadní zlom v této napjaté situaci pak představovala událost, při které byl členy Islámského džihádu zavražděn jeden z izraelských občanů.¹⁴ Následná krvavá odvěta ze strany Izraele na palestinském lidu se projevila o dva dny později, právě dne 8. prosince.¹⁵

¹¹ S diplomatickým řešením Jásín nesouhlasil, byl přesvědčen o nutnosti ozbrojeného odporu.

¹² Introvigne, *Hamás. Islámský terorismus ve Svaté zemi*, s. 35.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ Introvigne, *Hamás. Islámský terorismus ve Svaté zemi*, s. 36.

Vznik Hamásu tedy lze datovat mezi dny 8.-14. prosince roku 1987. Jako hlavní důvody jeho založení je možno uvést především Jásínovu potřebu „konkurovat“ Palestinskému islámskému džihádu a prosazování názoru o nutnosti ozbrojeného odporu proti izraelské okupaci.

1.3. Podstata Hamásu a jeho smysl

V rámci této podkapitoly se budu zabývat především samotnou podstatou hnutí Hamás a smyslem, který jeho existenci doprovází. Cílem práce je podat vhled do vnitřní problematiky zkoumaného hnutí, proto bude následující text zahrnovat pozitiva i negativa, která z jeho působení plynou.

Ode dne 11. prosince roku 1987, kdy bylo ohlášeno jméno nově vzniklého hnutí,¹⁶ se Hamás stal nedílnou součástí Palestiny a je tomu tak až dodnes. Jedná se o hnutí, které v době svého vzniku neslo mnoho znaků islámského fundamentalismu,¹⁷ což se projevilo i v prvním oficiálním dokumentu hnutí, tedy v Chartě Hamásu z 18. srpna roku 1988.¹⁸ V Chartě, konkrétně v její osmé části, lze nalézt i první oficiální heslo hnutí, které zní: „*Alláh jako poslední cíl, Prorok jako hlava, Korán jako konstituce, džihád jako metoda, smrt pro Alláhovu slávu jako nejžhavější touha.*“¹⁹

Hamás se již od svého založení prezentuje především jako radikální palestinská organizace. Je to aspekt, který hnutí spojuje s dalším, již zmíněným, radikálním uskupením, tedy Palestinským islámským džihádem. Cílem těchto organizací je vytvoření mandátu Palestina, a to zcela bez tolerance existence státu Izrael.²⁰ Tento postoj vedl k rozporům zmíněných uskupení s jinými organizacemi (konkrétně se jedná o organizace OOP a Fatah).²¹, které zastávají realizaci umírněného řešení konfliktu.²² Navzdory této skutečnosti však nelze Hamás vnímat pouze jako radikální odboj, který se snaží osvobodit Palestinu od izraelské okupace za použití agresivních metod, ale

¹⁶ Tamtéž

¹⁷ Fundamentalismus označuje lpění na základních principech. V rámci náboženství bývá spojován s přesvědčením o absolutnosti vlastní pravdy, provázený netolerancí k odlišným názorům či bohům.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ Hroub, *Hamas. Political Thought and Practice*, s. 272.

²⁰ Hamás v posledních letech od plánu eliminace Izraele ustoupil, avšak Palestinskému islámskému džihádu zůstal tento přístup vlastní.

²¹ Čejka, *Palestina a Izrael*. str. 173.

²² Čejka, *Palestina a Izrael*. str. 173.

je potřeba zohlednit, že Hamás vznikl především jako organizace, která má zastupovat zájmy palestinského obyvatelstva ve vícero rovinách. Jak plyne z mého výzkumu uvnitř muslimské komunity, který je předmětem jedné z následujících kapitol, obyvatelé Palestiny tento účel Hamásu vnímají a plně jej podporují, ačkoliv nesouhlasí s některými praktikami, které zástupci Hamásu, především pak jeho ozbrojeného křídla, v praxi realizují. Hamás je tak potřeba objektivně vnímat jako teror vůči izraelským silám a zároveň jako charitu pro palestinské občany.²³ Oba zmíněné směry totiž představují primární smysl působení tohoto hnutí.

1.3.1. Budování a údržba infrastruktury

Jak bylo naznačeno výše, Hamás si lze představit jako minci, která má dvě strany. Je prokázáno, že v následujících letech od svého založení vedení Hamásu zrealizovalo mnoho kroků, které měly pozitivní dopad na palestinské obyvatelstvo. Mezi tyto činy patří především vytvoření rozsáhlé sítě sociálních služeb, včetně budování nových školních zařízení, stavby nemocnic, či zakládání charitativních organizací. „*Hamás jako politická strana Palestincům v rámci sociálního zajištění hodně pomohl, ačkoliv neměl příliš velké možnosti. Hamás nikdy nedostal příležitost působit na mezinárodním politickém poli ani šanci na spolupráci s vládami silnějších a vyspělejších zemí. Kdyby tomu bylo naopak, pomoc by byla pravděpodobně mnohem větší,*“²⁴ svěřil se Ismá‘íl Barakát, pocházející z města Hebron na Západním břehu Jordánu, v průběhu naší společné korespondence. I přes militantní a radikální postoj Hamásu vůči Izraeli a západním zemím je tak nutno zmínit, že pro palestinský lid výše jmenované kroky představují nezanedbatelné zmírnění dopadů blízkovýchodní krize.²⁵ Ve válkou stíženě zemi znamenalo rozšíření sociálních služeb razantní zvýšení popularity Hamásu u palestinských občanů, což vedlo až k vítězství ve volbách roku 2006. Toho dne Hamás získal skutečnou politickou moc.

²³ Tamtéž.

²⁴ Čerpáno z osobní korespondence.

²⁵ *Stránky projektu Pakistan Journal of Int 'L Affairs* [online]. Dostupné z <www.semanticscholar.org/> [cit. 14. 4. 2024].

1.3.2. Hnutí jako teror

Navzdory pozitivním stránkám hnutí je zcela nemožné přehlédnout ofenzivní aktivity jeho vojenského křídla. Strukturu Hamásu se budu věnovat v následující kapitole, v tuto chvíli stačí poznamenat, že akce militantního křídla nejsou vždy zcela závislé na rozhodnutích politické části organizace.²⁶ Radikalisté tak mnohdy realizují různorodé útočné operace, které, jak tvrdí Ahmad Júsuť²⁷, „zcela nepochybně poškozují pověst Hamásu a mnohdy i samotného islámu v globálním měřítku.“²⁸

Mezi nejznámější útočné akce, které byly globálně zaznamenány, patří například tzv. Pesachový masakr²⁹, ke kterému došlo dne 27. března roku 2002. Vše se odehrálo v budově Park Hotelu ve městě Netanja, které se nachází na území Izraele. Útok byl spáchán prostřednictvím sebevražděného atentátníka jménem Abdulbásit Udda, který vstoupil do budovy hotelu v noci z 27. na 28. března a aktivoval výbušninu, kterou nesl uvnitř svého kufru, v prostorách hotelové jídelny. Při útoku zemřelo 20 přítomných občanů Izraele a dalších 140 bylo zraněno. V hotelové jídelně se v té době nacházelo 250 zástupců izraelské židovské komunity. Hamás se následně k útoku oficiálně přihlásil.³⁰

Vzhledem k výše popsaným skutečnostem, které představují pouze zlomek ze současných i minulých aktivit hnutí, lze v závěru konstatovat, že podstata Hamásu není definovatelná čistě pozitivně nebo negativně. Jedná se o organizaci, která investuje nemalé finanční prostředky do rozvoje válkou zničené Palestiny za účelem pomoci místním občanům. Současně s tím se však nezdráhá užívat neetických metod k zastrasování a poškozování nepřítele, což mnohdy vede k nemalému počtu civilních obětí.

²⁶ Stránky projektu *Pakistan Journal of Int 'L Affairs* [online]. Dostupné z <www.semanticscholar.org/> [cit. 14. 4. 2024].

²⁷ Dlouholetý přítel pocházející z Pásma Gazy. V rámci výzkumu mezi palestinskými občany představoval nejdůležitější zdroj informací.

²⁸ Čerpáno z osobního rozhovoru.

²⁹ Stránky projektu *The Telegraph* [online]. Dostupné z <www.telegraph.co.uk/> [cit. 14. 4. 2024].

³⁰ Stránky projektu *Human Rights Watch* [online]. Dostupné z <www.hrw.org/> [cit. 14. 4. 2024].

2. Struktura a organizace hnutí

Následující kapitola bude zaměřena na strukturu vedení palestinského hnutí Hamás, finanční zdroje, které organizace využívá ke svému rozvoji, údržbě a vedení války, metody propagace a vztahy, jež panují mezi ním a druhým nejvlivnějším palestinským uskupením, tedy Fatahem.

2.1. Vůdčí sféra Hamásu

Ačkoliv je politické vedení uvnitř Hamásu vnímáno jako nejvyšší pozice, nejedná se o jedinou velitelskou buňku, která zastupuje celé hnutí. Vedení organizace je ve skutečnosti rozděleno do dvou separátních skupin, které spolu ne vždy zcela spolupracují. Militantní a politická strana Hamásu jsou tedy úzce propojeny, ale vzájemné vztahy jsou mnohdy narušovány interními spory, které pramení z odlišného přístupu k řešení různorodých situací.³¹

2.1.1. Politické vedení, jeho hlavní představitelé a aktivity

Z hlediska politiky lze Hamás označit jako tradiční politickou stranu, která se věnuje běžným politickým aktivitám. Mezi tyto patří například propagace hnutí, veřejné vystupování či další akce pro získávání zdrojů a podpory. Vůdcové, kteří stojí v čele politického křídla, tak povětšinou účinkují v médiích, organizují styky s voliči a představují jakousi tvář hnutí. Jsou to právě tyto lidé, které si s Hamásem umíme díky mediálnímu společenstvem aktivně propojit.

Mezi zmíněné vůdce lze z historického pohledu zařadit především Ahmada Ismá'íla Jásína. Jásín, jakožto zakladatel hnutí, se ve vysokých kruzích Hamásu pohyboval od samého počátku. Jeho zastoupení v propagačních materiálech organizace (plakáty, obrazy, videa) je skutečně značné³² a jelikož byl v mládí upoután na invalidní vozík, jedná se o velice výraznou a respektovanou postavu, přičemž vizuální reprezentace Hamásu jej zobrazuje i mnoho let po jeho smrti. Lze tedy konstatovat, že kolem postavy Jásína vznikl jakýsi posmrtný kult osobnosti.³³

³¹ Stránky projektu *Pakistan Journal of Int 'L Affairs* [online]. Dostupné z <www.semanticscholar.org/> [cit. 14. 4. 2024].

³² Kovács, *Alláhovi bojovníci*, s. 150.

³³ Tamtéž.

V otázce současného politického zastoupení Hamásu je důležité například jméno Ismá'íl Haníja. Jedná se o muže, který byl v mládí Jásínovým blízkým spojencem a později také zástupcem Palestinské autonomie. Od voleb roku 2016 to byl právě Haníja, kdo stál v čele politické síly Hamásu.³⁴ Dle Ahmada Júsufa, muže palestinského původu, žijícího v České republice, „*jej mnozí palestínští občané označovali jako vládce Pásma Gazy.*“³⁵ Ačkoliv byl Haníja roku 2017 v pozici vrchního politického vůdce Hamásu nahrazen radikálem a spoluzakladatelem vojenského křídla Hamásu Jajhá Sinvárem, dodnes v politické sféře zastává postavení předsedy hnutí.

2.1.2. Vojenské vedení hnutí, jeho zástupci a aktivity

Oproti výše popsané organizaci politické strany je ve věci vojenského křídla Hamásu, založeného roku 1990,³⁶ řeč o zcela odlišném způsobu jednání i prezentace. Militantní skupiny Hamásu představují agresivní útočnou sílu, která k dosažení stanoveného cíle užívá především aktivního násilí. Mezi primární činnosti militantních skupin lze zařadit praktikování ozbrojeného odporu, a to povětšinou ve formě sebevražedných atentátů či otevřených přestřelků.

Stejně jako v předchozí podkapitole se nyní zaměřím na dvě osobnosti, které ve sféře bojových řad Hamásu představují či v minulosti představovaly přední a těžko nahraditelné členy. Do této kategorie spadá například jedna z nejobávanějších osob z prostředí vojenského křídla Hamásu, Jahjá Abdullatíf Ajjáš, přezdívaný „Inženýr“ (někdy také „Inženýr teroru“). Ajjáš byl po dlouhou dobu nejhledanějším členem Hamásu ze strany izraelských speciálních jednotek. Nejednalo se totiž o běžného člena militantního křídla, ale o vrchního výrobce bomb, používaných při sebevražedných útocích, a velitele praporu Brigád Izzuddína al-Qassáma (zkráceně Al-Qassám).³⁷

Ajjáš unikal izraelským jednotkám po několik let a ke svému krytí využíval různorodých metod. Martin Novák, redaktor online deníku *Aktuálně.cz*, ve svém článku z roku 2023 uvádí: „*Ajjáš se stal jedním z nejhledanějších lidí v dějinách Izraele. Denně měnil místa pobytu, vyhýbal se telefonním konverzacím, převlékal se za ženu, ortodoxního*

³⁴ O'Doherty, *The Legacy of Ismail Haniyeh*, s. 8

³⁵ Čerpáno z osobní korespondence.

³⁶ Kovács, *Alláhovi bojovníci*, s. 204.

³⁷ Gilbert, *Izrael: Dějiny*, s. 575

Žida, izraelského vojáka či za starce.“³⁸ Jahjá Ajjáš byl nakonec zabit při atentátu pomocí výbušniny ukryté v mobilním telefonu.³⁹ Zemřel tak při jednom z mála realizovaných telefonních hovorů. Jeho jméno je dodnes oslavováno v některých palestinských komunitách a v průběhu let posloužilo jako název pro několik tamních ulic.⁴⁰

Další významnou postavou hnutí je Abú Ubajda. Stejně jako Jahjá Ajjáš v 90. letech je i Ubajda v současné době velitelem Brigád Izzuddína al-Qassáma. Nejde však o dvě stejné osoby, pouze v jiných časech, ale o zcela odlišné jednotky, které se liší jak svými aktivitami, tak i vystupováním a sebezprezentací. Zatímco Ajjáš zastával pozici pyrotechnického rázu a na veřejnosti se v době svého působení takřka neobjevoval, Ubajda stojí v čele Brigád Al-Qassám nejen jako vůdce, ale od roku 2005 též jako oficiální mluvčí.⁴¹

V médiích Ubajda vystupuje zcela suverénně a beze strachu a svůj obličej skrývá pod pověstným šátkem červenobílé barvy (tzv. kafija). Jedná se o muže, který je jedním z hlavních cílů izraelských ozbrojených sil, neboť se aktivně hlásí k mnoha organizovaným útokům ze strany Hamásu (jako příklad lze uvést únos izraelského vojáka Šaula Arona v průběhu pozemních operací v roce 2014). Izraelským ozbrojeným složkám se však dodnes nepodařilo Ubajdu odstranit, a to i přes skutečnost, že přesná poloha jeho bydliště je Izraeli známa. Ubajdovo bydliště bylo pod náparem bombardování v letech 2008, 2012, 2014 a také v současné době válečného konfliktu v Gaze, avšak zcela bez výsledku.⁴²

Vedení Hamásu, jak již bylo zmíněno, lze tedy rozdělit na dvě separátní skupiny, z nichž každou zastupují specifictí velitelé, kteří se aktivně podílejí na společných cílech, pouze v rámci odlišných sfér působnosti. Navzdory tomuto faktu je však možno pozorovat i aktivity, které jednotlivé části Hamásu realizují z vlastních důvodů. Příkladem mohou být sebevražedné útoky radikálních skupin či jedinců, kteří se k činům

³⁸ *Stránky projektu Hospodářské noviny* [online]. Dostupné z <www.vikend.hn.cz/> [cit. 15. 4. 2024].

³⁹ Kovács, *Alláhovi bojovníci*, s. 206.

⁴⁰ Katz, *The Hunt for the Engineer*, s. 260

⁴¹ *Stránky projektu Asharq Al-Aswat* [online]. Dostupné z <www.english.aawsat.com/> [cit. 15. 4. 2024].

⁴² Tamtéž.

odhodlávají bez svolení vrchního vedení, přesto stále pod vlajkou Hamásu. V podobných případech se však vedení ostatních buněk hnutí od činů distancuje.

2.2. Finance a propagace

Hamás se aktivně podílí na politických aktivitách i na ozbrojeném odporu. Obě fronty vyžadují nejen schopné velení, ale také nemalé finanční prostředky a aktivní promyšlenou propagaci. Předmětem této podkapitoly je poskytnout stručný vhled do finanční a propagační tematiky.

2.2.1. Finanční zdroje Hamásu

Ihned na počátku je nutno uvést, že odhalení kompletních finančních toků Hamásu je bez vazeb na přední představitele hnutí prakticky nemožné. Tato podkapitola tak bude věnována těm zdrojům, které jsou veřejně známé a lze si na jejich základě utvořit představu o finanční situaci hnutí. K získání potřebných informací jsem v tomto případě využil článku redaktora Alexe Švamberka, který v roce 2023 zpracoval přehlednou analýzu finančních zdrojů Hamásu ve spolupráci s izraelským deníkem Haaretz.

Hamás v rámci své finanční sféry dosahuje závratných čísel. Dle deníku Haaretz hnutí spravuje finance, které se pohybují okolo 2,5 miliard dolarů, tedy 57 miliard českých korun. Z tohoto rozpočtu je financováno vojenské křídlo Brigády Al-Qassám, politické kampaně, propagace hnutí, správa Pásma Gazy, rozvoj sociálních služeb a údržba infrastruktury. Rozpočet samozřejmě slouží také k vlastnímu obohacení předních zástupců hnutí.⁴³

Odkud ale prostředky k Hamásu putují? Odpověď na tuto otázku není jednoznačná a zahrnuje hned několik aktivních zdrojů. Největší z nich představuje finanční podpora ze strany Palestinské samosprávy, která tvoří necelých 50% příjmů Hamásu (zhruba 1,2 miliardy dolarů). Druhým zásadním přínosem do rozpočtu hnutí je výběr daní. Na odvodech tak Hamás ročně získá přibližně 16% příjmů, tedy částku v rozmezí 350-400 milionů dolarů. V pořadí třetím nejvyšším příjmem je pak finanční podpora z Kataru, jejíž výše v průběhu let zásadně stoupla z důvodu negativních vztahů mezi Hamásem a Palestinskou samosprávou, díky nimž se první zmíněný zdroj peněz stal poměrně

⁴³ Stránky projektu Novinky.cz [online]. Dostupné z <www.novinky.cz/> [cit. 15. 4. 2024].

nepravidelným. Částky, které Katar na podporu Hamásu posílá, jsou jen o málo menší než ty, které plynou z výběru daní, a tvoří zhruba 15 % celkového rozpočtu. Posledním velkým finančním tokem je charita. Ta je určena především palestinským uprchlíkům a pochází od různých organizací, přičemž nejvýraznější částky zasílá organizace s názvem UNRWA. Tyto finance putují výhradně na podporu lidí utíkajících před válkou, avšak aby se finance dostaly k potřebným, musí projít vedením Hamásu, které Pásmo Gazy ovládá. Celková výše této podpory tak do rozpočtu Hamásu přispívá dalšími 13%. Zde je však potřeba podotknout, že charitativní podpora ze strany UNRWA je v posledním roce velice nestabilní. Tuto informaci jsem obdržel prostřednictvím Laily Šamon, která tvrdí, že „podpora organizace UNRWA zásadně slábne a Palestinci tuto změnu značně pocítili.“⁴⁴ Ostatní zdroje již nepředstavují tak závratné částky, jako výše uvedené. Jedná se primárně o příjmy z Íránu (5%), z charit menších nadací (4%) a z obchodu (1%).⁴⁵

2.2.2. Propagace hnutí

Propagační kampaně hnutí nepředstavují nic inovativního. Hamás k nim využívá klasických a ověřených metod, jako jsou mediální reklamy, knihy, celovečerní filmy, veřejná setkání, popřípadě webové stránky. Tou nejvíce zastoupenou cestou propagace Hamásu je však vizuální kultura. Tu hnutí využívá ve velkém a zahrnuje do ní jak sféru marketingu, tak i ideologie. Rozbor vizuální kultury a jejích směrů je prvořadým cílem této podkapitoly.

Vizuální kulturu hnutí lze separovat do vícero větví, které zahrnují například fotografie, plakáty, billboardy, graffiti, audiovizuální prostředky či film.⁴⁶ Mezi metody s nejrozšířenějším zastoupením patří fotografie. Důvodem masivního užívání fotografií k propagaci hnutí a jeho aktivit je především znatelná síla tohoto média, schovaná za jeho jednoduchost. Fotografie navíc zobrazují to, co se nachází před objektivem, jedna ku jedné.⁴⁷

Účely fotografií se samozřejmě liší v závislosti na tom, k jaké příležitosti jsou tvořeny. Způsob tvorby fotografií (např. jejich téma) pak odráží buď předem stanovené

⁴⁴ Čerpáno z rozhovoru ze dne 24. 4. 2024.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Kovács, *Alláhovi bojovníci*, s. 248.

⁴⁷ Tamtéž.

cíle, kterými se fotograf řídí, popřípadě autorovu vlastní ideologii. Hamás této metody užívá například ve věci propagace politických vůdců hnutí nebo v případě fotografování sebevražedných atentátníků před provedením akce.⁴⁸

Dalším hojně aplikovaným způsobem propagace jsou plakáty a billboardy. Jedná se obecně o nejvíce využívanou techniku vizuální kultury palestinských islámských hnutí, neboť plakáty jsou mnohdy ve velkém počtu vylepovány v ulicích velkých i malých měst. Kultura plakátů a billboardů v rámci Blízkého východu sahá daleko do historie. Expanze této techniky propagace proběhla především po druhé světové válce, a to primárně prostřednictvím nacionalistických a levicových hnutí.

Tématika billboardů či plakátů je podobná, jako v případě fotografií. Ve většině případů jsou na nich zobrazeni mučedníci, kteří položili vlastní život za palestinskou věc, politici i vojenští vůdci, popřípadě historické osobnosti, mnohdy v karikaturním provedení. Kromě zmíněného lze ale spatřit i materiály, které zobrazují náboženské symboly či texty. Ve věci vizuální kultury tak jde o významný prostředek ke zvýšení povědomí o daném hnutí a k šíření ideologie.⁴⁹

Posledním typem propagování, kterým se v rámci podkapitoly budu zabývat, je filmová tvorba. V tomto případě se nejedná o masově realizovanou činnost, přesto je její síla nezanedbatelná. V současné době lze v produkci Hamásu objevit pouze jeden hraný celovečerní film, konkrétně snímek s názvem *Imád Áqil*. Film byl poprvé publikován v roce 2009 a pochází z produkce Madžída Džundíja, palestinského režiséra a scénáristy, který v 80. a 90. letech studoval režii na německé univerzitě.⁵⁰

Snímek představuje vizuální zpracování života a smrti jednoho z předních vojenských velitelů ozbrojeného křídla Hamásu. Jde o více jak dvouhodinové biografické dílo, které v sobě nese mnoho odkazů na tradiční islámské hodnoty, pravděpodobně s cílem oslovit jedince z řad mladých generací. I přes Džundíjův dlouholetý pobyt v Německu lze však v jeho tvorbě (především v oblasti vizuálních prostředků) nalézt známky silného vlivu primárního audiovizuálního žánru, který je v rámci radikálních uskupení velice oblíben, a to tzv. mučednických videí. Tyto, povětšinou krátké nahrávky,

⁴⁸ Kovács, *Alláhovi bojovníci*, s. 249.

⁴⁹ Kovács, *Alláhovi bojovníci*, s. 252.

⁵⁰ Kovács, *Alláhovi bojovníci*, s. 259.

zobrazující rozhovory s mučedníky a někdy i záznamy samotných operací, patří mezi nejznámější audiovizuální prostředky radikálních hnutí, a to v globálním měřítku.⁵¹

2.3. Vzájemné vztahy Hamásu a Fatahu

Zahrnout do výzkumu Hamásu jeho vztahy s Fatahem je důležité především proto, že Fatah představuje teoreticky jedinou konkurenci schopnou politickou stranu na území Palestiny. Jedná se o hlavní politickou sílu zastupující již zmíněnou Organizaci pro osvobození Palestiny (OOP)⁵², s níž byl Hamás na počátku své existence, společně s Islámským džihádem, v nesouhlasu ve věci diplomatického a neofenzivního přístupu k izraelské okupaci.

Jak je uvedeno výše, vztahy Fatahu a Hamásu nepatřily mezi harmonické v minulosti a není tomu tak ani v současné době. Je však nutno poznamenat, že minulost je v tomto směru znatelně horší než dnešní doba. Konflikty mezi oběma stranami započaly již v době vzniku Hamásu, k zásadním rozepřím však došlo až roku 2005 po smrti Jásira Arafáta, prezidenta Palestinské národní správy a předsedy Organizace pro osvobození Palestiny, v listopadu roku 2004.⁵³ Od této chvíle se začala politická situace v Palestině zásadně měnit, což pro Fatah znamenalo ústup do pozadí. Důkazem nepříliš silných pozic zástupců Fatahu v politickém prostředí jsou výsledky voleb ze dne 25. ledna roku 2006. Toho dne se Hamás, jakožto vítězná volební strana, dostal do popředí palestinské politické scény a krátce nato začali vůdci strany realizovat znatelné změny ve vládních kruzích. „*Hamás volby vyhrál, protože Palestinci v něm spatřovali lepší budoucnost. Poté, co Fatah v čele Palestiny naprosto selhal, tomu pravděpodobně ani nemohlo být jinak,*“⁵⁴ míní Ismá'íl Barakát. Vítězství Hamásu znamenalo pro členy Fatahu nutnost dosáhnout dohody o sdílení vládní moci. K tomu však nikdy nedošlo. Konflikty mezi oběma stranami tak nadále pokračovaly a došlo i na ozbrojené střety. V následujících měsících byla Ismá'ílem Haníjou vytvořena nová vláda, která byla složena povětšinou

⁵¹Tamtéž.

⁵² Čejka, *Izrael a Palestina*, s. 106

⁵³ Kumaraswamy, *The A to Z of the Arab-Israeli Conflict*, s. 26

⁵⁴ Čerpáno z osobní korespondence.

ze členů Hamásu, neboť Fatah se k vládě z důvodu odlišných postojů vůči Izraeli odmítl připojit.⁵⁵

K definitivnímu převzetí moci Hamásem v prostředí Gazy došlo v červnu roku 2009. Od té doby zde Hamás představuje hlavní řídicí autoritu.⁵⁶ Vztahy mezi Hamásem a Fatahem se nikdy zásadně nezlepšily a panuje mezi nimi napětí i v dnešních časech. Neshody mezi oběma stranami tak zůstávají nedořešeny a celý konflikt lze považovat pouze za zmražený, nikoliv za ukončený.

⁵⁵ Stránky projektu *Wide Angle* [online]. Dostupné z <www.pbs.org/> [cit. 16. 4. 2024].

⁵⁶ Stránky projektu *The Guardian* [online]. Dostupné z <www.theguardian.com/> [cit. 16. 4. 2024].

3. Motivační aspekty a náboženský podtext

Každého jedince či organizaci na tomto světě něco motivuje a není tomu jinak ani v případě Hamásu. Právě motivace je zásadní faktor, který vede členy hnutí k realizaci různorodých činů. Nelze však zapomínat na skutečnost, že většinové zastoupení zde tvoří muslimové, kteří jsou v různé míře oddáni svému náboženství. Cílem této kapitoly je předložit stručný rozbor hlavních motivačních směrů hnutí a analýza radikálních prvků, které lze nalézt v Chartě Hamásu z roku 1988, a to v souvislosti s Koránem jakožto nejcennějším náboženským textem v rámci muslimského světa.

3.1. Odpor a vize jako motor hnutí

Skutečnost, že odpor vůči izraelské okupaci Palestiny je jedním z hlavních cílů Hamásu, bylo zmíněno již na počátku práce, v kapitole s názvem „*Historie a vznik Hamásu*“. Tento účel je však součástí větší vize, která představuje základní motivační pilíř hnutí. Zmíněná vize je postavena na názoru, že Palestina je darem a právoplatným majetkem Palestinců a nepatří jinému národu. Hamás věří, že aby bylo možné tohoto cíle dosáhnout, je nutné vytvořit samostatný a nezávislý sunnitský islámský stát, a to na celém historickém území Palestiny v jejím plném rozsahu.⁵⁷

Ačkoliv je evidentní, že vize Hamásu o suverénní Palestině s přítomností Izraele nepočítá, vedení hnutí před časem uvedlo, že je ochotno v budoucnu přistoupit na příměří s Izraelem a založení nové Palestiny pouze na částečné rozloze, než bylo prezentováno v předchozích letech. Podmínkou pro tyto kroky je stažení Izraele z území Palestiny na své původní hranice, které jej vymezovaly do roku 1967. Tato náhlá změna postoje vyvolává mnohé otázky a rozděluje společnost do dvou skupin. Někteří lidé věří, že je Hamás skutečně schopen kompromisů a že obrat ve stanovisku hnutí by v budoucnu mohl vést k ukončení palestinsko-izraelského konfliktu. Jiný úhel pohledu, který zastává druhá strana, však celou záležitost vnímá pouze jako úskok Hamásu, který má za cíl konflikt dočasně přerušit až do chvíle, než Hamás získá potřebnou převahu.⁵⁸

V současné době je možné vést diskuzi o skutečných záměrech Hamásu v blízké či vzdálené budoucnosti pouze na teoretické rovině. Co však nelze popřít je skutečnost,

⁵⁷ Stránky projektu *The Christian Science Monitor* [online]. Dostupné z <www.csmonitor.com/> [cit. 17. 4. 2024].

⁵⁸ Tamtéž.

že odboj proti Izraeli a vize o znovuzrozené a nezávislé Palestině jsou dvě zásadní motivace, které Hamás udržují v neustálé činnosti již po několik desetiletí, a lze předpokládat, že v následujících letech v tomto ohledu nedojde k žádné změně

3.2. Analýza radikálních prvků v Chartě Hamásu v porovnání se Vznešeným Koránem

Náboženství je s Hamásem zcela nepochybně silně spojeno a představuje jeden z mála aspektů, který je možno nazvat “společným pro všechny“. Je však náboženství jednou ze sfér, které odůvodňují páchání radikálních operací? Abych mohl na tuto otázku odpovědět, provedl jsem analýzu dvou zásadních písemností. Mezi zmíněné texty patří Charta Hamásu z roku 1988, která byla stěžejním dokumentem hnutí až do roku 2017, kdy byla zredukována a pozměněna, a Vznešeného Koránu, který představuje nejdůležitější existující knihu pro všechny muslimy.

3.2.1. Selekce súr a veršů v rámci Vznešeného Koránu

Korán, posvátná kniha islámu, obsahuje četné množství súr (konkrétně 114 súr), přičemž některé z nich zahrnují až stovky různých veršů (v celkovém počtu více než 6.000 veršů). Každý z těchto veršů má nějaký konkrétní význam, který zapadá do jisté části muslimské víry. Součástí Koránu je i sekce, která se týká přímo džihádu a aspektů, které jsou pro džihád typické.⁵⁹ V závěru 1. vydání Vznešeného Koránu z roku 2007, jehož autorem je český orientalista a historik Ivan Hrbek, tak lze nalézt přehledný soupis všech súr a veršů, které do zmíněné kategorie a jejích mnoha podkategorií spadají.

Po soupisu veškerých dostupných dat z Koránu lze uvést, že z celkových 114 súr, ze kterých je kniha složena, je džihád v různých významech tématem 25 súr,⁶⁰ tedy necelé čtvrtiny, z níž 17 obsahuje verše směřující přímo k podkategorii s názvem „*Džihád v islámu*“⁶¹.

⁵⁹ Hrbek, *Vznešený Korán*, s. 742-744.

⁶⁰ Do uvedeného počtu jsou zahrnuty i ty části Koránu, které spadají do kapitoly o džihádu, ale nevztahují se přímo ke zmíněné podkategorii. Jsou zde tak zastoupeny například ty části, které lze nalézt v podkapitolách jako „*Mučedníci*“ či „*Zajatci a otroci*“.

⁶¹ Hrbek, *Vznešený Korán*, s. 742-744.

3.2.2. Analýza Charty Hamásu

Aby bylo možné vyvodit závěr ve věci propojení Hamásu a náboženství v oblasti radikalismu, je potřeba prezentovat i výsledky analýzy Charty Hamásu. Dokument z roku 1988 obsahuje úryvky náboženských textů, přičemž po realizaci srovnání těchto úryvků s Koránem bylo zjištěno, že v Chartě Hamásu byly použity verše přejaté z celkového počtu 19 súr.

3.2.3. Porovnání a výsledky

Po srovnání výše uvedených dat lze dojít k překvapivým výsledkům. Ze zmíněných 25 súr, které jsou v rámci Koránu minimálně jedním veršem zastoupeny v sekci o džihádu, a z počtu 19 súr, jejichž přítomnost je možno nalézt v dokumentu Hamásu, je shodných 12⁶². Je tedy evidentní, že autoři Charty při její tvorbě v rámci odkazování na Korán čerpali ze súr, obsahujících verše související s džihádem, ve více než polovině případů.

Co se konkrétních veršů týče, z těch, které Ivan Hrbek uvedl v kapitole o džihádu, Hamás ve svém dokumentu užil 5. Je však nutné zmínit, že ve většině ostatních případů se verše uvedené v Koránu v souvislosti s džihádem a verše užitá autory Charty Hamásu nachází jen malý kousek od sebe. Jako příklad lze uvést 2. súru (Al Baqara), která obsahuje verše odkazující na džihád, mimo jiné, v rozmezí od 121. do 128. verše. Hamás však ve své dokumentaci z této části Koránu zvolil pouze verš č. 120, tedy část, která v selekci Ivana Hrbka není v souvislosti s kapitolou o džihádu přímo zmíněna, ale nachází se v její bezprostřední blízkosti.⁶³ Podobných úkazů si lze při závěrečném srovnání všimnout ve vícero případech. Naopak situací, kdy se užitá verše ze stejné súry nacházejí daleko od sebe, bylo v průběhu tvorby analýzy skutečně malé množství.

Na základě zjištěných dat je možné předpokládat, že Hamás v jistých případech skutečně využívá úryvky z Koránu jako jakési zbožštění a ospravedlnění svých radikálních operací, ačkoliv případnou úpravu interpretace konkrétních veršů pro účely hnutí nelze bez provedení hlubšího výzkumu interních praktik Hamásu přesněji definovat. Stejného názoru je i Attila Kovács, který se v této souvislosti vyjádřil

⁶² Zbylých 7 súr v Koránu do kapitoly o džihádu nespadá.

⁶³ Hrbek, *Vznešený Korán*, s. 38.

následovně: „Islámská hnutí mnohdy užívají tisíce interpretací veršů k obhajobě svých činů, které by jinak byly pro řadu lidí zcela nepřijatelné.“⁶⁴

⁶⁴ Čerpáno z osobního rozhovoru ze dne 7. 3. 2024.

4. Metoda sebevražedných atentátů a vliv Hamásu na palestinské školství

Sebevražedné atentáty jsou zcela nepochybně nejtemnější stránkou Hamásu a také důvodem, proč se hnutí dostalo do podvědomí většiny z nás. Na základě provedeného výzkumu lze předpokládat, že většina české populace si kvůli vlivu médií spojuje Hamás především s teroristickou organizací. V rámci této podkapitoly je tedy mým cílem podat hlubší vhled do této problematiky.

Druhá část podkapitoly bude věnována tématu budování popularity Hamásu uvnitř systému školních zařízení a strategiím, které zvyšují oblibu hnutí v očích palestinských studentů, z nichž mnozí vstup do strany dříve či později uskuteční.

4.1. Sebevražedné atentáty, jejich logika a výběr uchazečů

Význam sebevražedných atentátů nelze definovat pomocí jedné věty. Jedná se o kombinaci vícero obecných zdůvodnění spolu s individuálními myšlenkami konkrétních atentátníků, kteří se k provedení operace dobrovolně hlásí. Jak lze ale sebevražedné atentáty logicky odůvodnit, když islám ve své podstatě sebevraždu zakazuje? Tato otázka je poměrně problematičtější a je potřeba ji vnímat komplexně. Například ze ší'itského hlediska jsou atentáty mnohdy zásluhou záležitostí, neboť se často opírají o dlouholetou tradici touhy po mučednictví, tzv. lásky ke smrti. Tuto pozici zastává například libanonské hnutí Hizballáh.⁶⁵ Totéž však nelze prohlásit o pohledu sunnitském, který je považuje za obyčejnou sebevraždu, a to především tehdy, když postihují civilní obyvatelstvo.⁶⁶

Abychom získali hlubší vhled do zkoumaného tématu, je potřeba se oprostít od islámského práva jakožto od právního monolitu a začít jej vnímat zaprvé prakticky a zadruhé v jeho reálné podobě, která může být mnohdy proměnlivá a závislá na politickém a dalším širším kontextu dané země. V případě Palestiny tak interpretace mnohých zákonů závisí právě na pohledu vládnoucího Hamásu, jehož někteří představitelé zastávají názor, že v Izraeli neexistují civilní osoby, proti nimž by atentáty neměly být mířeny. Ahmad Ismá'íl Jásín například v jednom svém projevu zmínil následující: „*Nedomníváte se, že celý izraelský národ, muži, ženy i děti, jsou vlastně bojovníci, co mají*

⁶⁵ Introvigne, *Hamás. Islámský terorismus ve Svaté zemi*, s. 65.

⁶⁶ S. Mishal – A. Sela: *The Palestinian Hamas*, s. 211

zbraně? Jak bychom mohli považovat za nevinné ty, kdo zabíjejí naše starce, ženy a naše syny?“⁶⁷ Jásín se tak v tomto svém vyjádření rozhodl násilí vůči civilnímu obyvatelstvu Izraele obhájit myšlenkou, že z izraelských dětí se v budoucnu nepochybně stanou vojáci, kteří pozvednou zbraně proti Palestině a jejím občanům.⁶⁸ Logika sebevražedných atentátů tedy nedává zcela smysl, budeme-li ji hledat v kontextu tradičního islámu. V tomto ohledu je adekvátní mít na paměti, že interpretaci každého výkladu, ať už náboženského či právního, lze pozměnit, pokud jde o obhajobu vlastních činů. I tento postoj zaujímá Hamás ve věci atentátů.

Druhý úhel pohledu však s různými podobami práva či náboženství nepracuje. Dá se říct, že z praktického úhlu pohledu lze pochopit smysl sebevražedných útoků mnohem jednodušeji, neboť se neodvíjí od dalekosáhlých a složitých odborných textů, ale od zcela rutinních záležitostí a lidských povahových faktorů, které je možno vnímat téměř v jakékoliv válce. Nejprve je nutno poznamenat, že i přes drastické činy ze strany Izraele, na kterých se členové Hamásu velice často shodují, nejsou sebevražedné atentáty motivované osobní mstou, neboť, jak prohlásil jeden z trenérů budoucích mučedníků, *„mstou motivovaný čin nebude Alláhem přijat. Je to vojenská reakce, nikoliv hořkost jednotlivce, co řídí operaci.“*⁶⁹ Z rozhovorů se členy Brigády Al-Qassám je dále patrné, že praktičnost je především jejich doménou jakožto militantních zástupců hnutí, zatímco složitější metodu pozměňování práva či ospravedlňování násilností pomocí Koránu praktikují spíše členové politických a diplomatických kruhů. Jediné, co mají obě strany v této věci společné, je negativní přístup k termínu *„sebevražda“*. Ta je, jak bylo zmíněno v úvodu kapitoly, v islámu zakázána. Byla tedy nahrazena termínem *„posvátné výbuchy“*.⁷⁰ Mimo tento faktor však lze mluvit o poměrně odlišných způsobech obhajoby sebevražedných atentátů. Členové ozbrojeného křídla Hamásu, kteří se na operacích různými způsoby přímo podílejí, staví obhajobu na praktických, jednoduchých a přímých odůvodněných. Jeden z členů Brigády Al-Qassám například o smyslu sebevražedných atentátů prohlásil následující: *„Izraelci zcela bez výčitek zabíjejí naše děti i naše ženy. Nevinné oběti jsou na obou stranách. Tohle je válka a ve válce jsou civilní oběti běžnou*

⁶⁷ Introvigne, *Hamás. Islámský terorismus ve Svaté zemi*, s. 66-67.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ Hassan, *An Arsenal of Believers*. The New Yorker, 2001, roč. 77, č. 36. Dostupné také online z www.newyorker.com/

⁷⁰ Tamtéž.

záležitostí.“ Jiný člen ozbrojených jednotek pronesl podobně přímou, avšak jinak míněnou myšlenku: „*Nemáme tanky ani rakety, my máme explodující lidské bomby.*“⁷¹ Budeme-li se na celou záležitost dívat z právě popsaného úhlu pohledu, lze dojít k závěru, že přímá vyjádření zástupců ozbrojených složek hnutí jsou, narozdíl od toho Jásínova, postavena na běžných válečných principech, tedy zasáhnout nepřítele a využít k útoku všech dostupných zdrojů, nikoliv na teoretické ideologii, která je budována na základě toho, co by se v budoucnu mohlo stát realitou.

Kromě rozličných interpretací zákonů a praktické stránky věci zapadá do logiky sebevražedných atentátů také mučednická tradice, která již byla zmíněna v souvislosti se ší'itským pojetím islámu. Tuto tradici, jak tvrdí sociolog Farhad Khosrokhavar, Hamás v průběhu času převzal od libanonského Hizballáhu, který ji v té době praktikoval již celá léta.⁷² Mučednictví spočívá v provedení atentátu pomocí dobrovolníka, který je ochoten zemřít pro dosažení cíle, jež stanovila organizace, pod jejíž vlajkou je operace organizována, a stát se tak oslavovaným *šahídem* (*mučedníkem*).⁷³ Cesta takového mučedníka, od výběru až po samotnou realizaci akce, je dlouhá a náročná a mnoho uchazečů ani nedostane příležitost se atentátu zúčastnit.

Na následujících řádkách se budu podrobně věnovat cestě mučedníka, a to od jejího počátku až do samotného konce. K sepsání této kapitoly bylo využito svědectví bývalého atentátníka s označením Sálím, který se dne 30. června roku 1993 pokusil, společně s dalšími dvěma muži, o únos autobusu v ulicích Jeruzaléma. Po nevydařené akci a přestřelce s izraelskými bezpečnostními složkami, při které zemřeli oba jeho společníci, byl Sálím po dlouhý čas v kómatu. Přesto se později vrátil do Gazy ke své rodině. Zdrojový text byl sepsán pákistánským funkcionářem Násirem Hassanem v přímé spolupráci se Sálímem. a uveřejněn dne 11. listopadu roku 2001 prostřednictvím časopisu *The New Yorker*.

Cesta mučedníka začíná přihlášením se ke konkrétní radikální buňce. Uchazeče k tomuto kroku vedou různé důvody (ani v případě Sálíma se nejednalo o čistou touhu po pomstě Izraeli, jehož aktivity donutily jeho rodinu k opuštění bydliště a útěku

⁷¹ Tamtéž.

⁷² Tamtéž.

⁷³ Kovács, *Alláhovi bojovníci*, s. 175.

do uprchlického tábora v Gaze),⁷⁴ avšak vybírání jsou především na základě náboženských kritérií (musí být hluboce věřící). Mezi další faktory pro výběr patří například věk nebo životní situace. Hamás tak pro mučednickou smrt nevybírá chlapce mladší osmnácti let či muže, kteří jsou jediným zdrojem obživy své rodiny. Pokud je uchazeč pro akci vybrán, jedná se o důvod k oslavě, neboť počet dobrovolníků povětšinou zdaleka přesahuje potřeby organizace.⁷⁵ Po určení výběru a přiřazení ke konkrétní operaci je uchazeč přesunut na místo, kde se setká s tzv. plánovačem, tedy s osobou, která má na starosti následnou přípravu atentátníků a zodpovídá za průběh celé akce. Hlavním úkolem plánovače je dohlížet na sebekázeň atentátníka, sledovat jeho diskretnost mezi přáteli a aktivitu v rámci navštěvování mešit a pravidelných modliteb. V případě, že se u mladého muže objeví pochybnosti, je plánovač nucen povolát dva asistenty (popřípadě staršího trenéra), jejichž úkolem je znovu posílit atentátníkovu víru.⁷⁶

Poslední týdny před provedením operace tráví atentátník půstem a modlitbou (zhruba 2-4 hodiny denně) a věnuje se sepisování své závěti. V této době jsou také tvořena videa, která představují jakési medailonky, které později poslouží jiným dobrovolníkům ke stejnému účelu. Budoucí mučedník tak krátce před smrtí natočí vlastní nahrávku a věnuje se opakovanému sledování videí jeho předchůdců. Tyto kroky slouží především k tomu, aby se uchazeč skutečně smířil s tím, co se chystá udělat. V den vykonání činu je atentátník povinen provést rituální očistu a absolvuje společnou modlitbu v mešitě. Následně je oblečen do čistého oděvu a do levé kapsy je mu vložena kopie Koránu. Dále je opásán výbušninami a po rozloučení se s plánovačem je vyslán na místo provedení atentátu. Samotná operace končí stisknutím rozbušky a zvoláním slov „*Allahu Akbar!*“, v překladu „*Alláh je veliký, chvála mu!*“ V okamžiku své smrti se atentátník stane mučedníkem. Jeho čin je v následujících dnech předmětem výkladů v mešitách a jeho fotografie či medailonek se stávají nástrojem pro rozsáhlou mediální kampaň propagující úspěšný krok k poškození nepřítele.⁷⁷

⁷⁴ Hassan, *An Arsenal of Believers*. The New Yorker, 2001, roč. 77, č. 36. Dostupné také online z <www.newyorker.com/>

⁷⁵ Introvigne, *Hamás. Islámský terorismus ve Svaté zemi*, s. 70.

⁷⁶ Hassan, *An Arsenal of Believers*. The New Yorker, 2001, roč. 77, č. 36. Dostupné také online z <www.newyorker.com/>

⁷⁷ Tamtéž.

V závěru podkapitoly předkládám stručný popis struktury a organizace radikální buňky Hamásu. Ta je většinou složena z vůdce a dvou až tří dalších členů hnutí. Členové radikálních buněk dbají na přísnou anonymitu a svému odhalení se snaží vyhýbat všemi dostupnými prostředky, proto vzájemně neznají svá jména a nediskutují mezi sebou o žádném aspektu osobního života. Pokud se v jedné buňce objeví dva jedinci, kteří jsou v osobním životě například sousedé, žádný z nich nemá o členství toho druhého sebemenší tušení. Setkávání těchto lidí většinou probíhá v pozdních nočních hodinách a na opuštěných či minimálně zalidněných místech, jako jsou malé kavárny na okraji města, zadní místnosti holičství, které jsou nepřístupné veřejnosti, staré znečištěné pláže či opuštěné vězeňské cely.⁷⁸

4.2. Školský systém jako nástroj pro šíření vlivu

V rámci této podkapitoly se budu věnovat strategiím, které Hamás v praxi uplatňuje za účelem zvýšení své popularity, a to především v oblasti školského vzdělávacího systému v Palestině, primárně v Pásmu Gazy.

Gaza je místem, které i přes veškeré negativní vlivy, se kterými se dlouhodobě potýká, nemá o vzdělávací instituce nouzi. Ačkoliv jistá část těchto zařízení spadá pod vedení OSN, konkrétně pod již zmíněnou agenturu UNRWA, velkou část institucí spravuje palestinská vláda, kterou v současné době představuje především hnutí Hamás.⁷⁹ Z tohoto vyplývá, že vliv Hamásu na vzdělávací systém v Gaze je nepochybně značný. To dokazuje i prostředí škol, které je mnohdy stylizováno silně ideologicky. V Pásmu Gazy je většina budov spíše pomíjivého charakteru, a to vzhledem k častému bombardování ze strany Izraele. Školy tak povětšinou nedisponují kvalitním vybavením a studium probíhá v neustálém napětí. „*Nálet může přijít doslova kdykoliv a může srovnat se zemí i více škol během krátké chvíle. Kvalitní vybavení proto nejen nedává smysl, ale není jej ani z čeho financovat, protože válka je nákladná a více než školy teď peníze potřebují například nemocnice. Studium v budově bez oken není v posledních měsících žádnou výjimkou,*“⁸⁰ potvrzuje Amír Masáh, který se z Palestiny vrátil krátce před rapidním zhoršením situace dne 7. října. I přes zmíněné faktory se však Hamás snaží

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Tureček, *Nesvatá válka o Svatou zemi*, s. 214-215

⁸⁰ Čerpáno z osobní korespondence.

vychovávat „svoji vlastní mládež“ již od dětských let. Chodby školních budov jsou tedy často lemovány plakáty šahídů, kteří v minulosti položili vlastní životy v boji za osvobození Palestiny. Výjimkou nejsou ani portréty či fotografie předních představitelů hnutí, například kancelář ředitele školy je takřka v každém případě zdobena portrétem Ahmada Ismá'íla Jásína, duchovního otce Hamásu.⁸¹

Stylizace interiérů budov však není jediným aspektem, který nasvědčuje, že se Hamás v prostředí školských zařízení, především pak univerzit a lyceí, nemálo angažuje. Dalším úkazem jsou univerzitní volby, ve kterých Hamás pravidelně vítězí, což jen prokazuje vysokou míru popularity hnutí mezi studenty. Jak ale Hamás svoji oblíbenost mezi mladými lidmi zvyšuje? Odpověď na tuto otázku nevyžaduje dalekosáhlý sociologický výzkum, nýbrž vychází z jedné podstatné zkušenosti. Hamás je v prostředí Palestiny vidět a veškeré své kroky propaguje pomocí plánovaných propagačních kampaní. Angažuje se také v rámci mnohých odvětví života Palestinců, jako jsou například sportovní akce, či sítě soukromých klinik. Tento přístup však není vlastní pouze Hamásu, ale i jiným islámským uskupením. Muslimské bratrstvo jej například realizovalo již v roce 1967, tedy zhruba dvacet let před založením Hamásu.⁸² Jedná se o léty prověřenou strategii pro získávání podpory u mladých generací, která je pro každé hnutí ve vysoké míře důležitá.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Introvigne, *Hamás. Islámský terorismus ve Svaté zemi*, s. 30-31.

5. Percepce Hamásu v prostředí muslimské komunity

5.1. Metodologie

Závěrečnou kapitolu této práce představuje vlastní kvalitativní výzkum, který jsem realizoval v prostředí muslimské komunity. Cílem výzkumu bylo získat ze strany muslimů z různých typů komunit dostatečný počet názorů v rámci tematiky Hamásu a na jejich základě poukázat na rozdílné vnímání této organizace.

Pro účely zkoumání byli vybíráni respondenti ze tří skupin, konkrétněji palestínští občané, muslimové z Pákistánu a Bangladéše a závěrem také čeští konvertité. Základnu respondentů v celkovém součtu tvořilo 43 osob ve věkovém rozmezí 25-35 let. Bohužel musím poznamenat, že zastoupení ženské populace v tomto výzkumu je velice nízké. Při získávání kontaktů bylo zjištěno, že muslimské ženy jsou členkami internetových skupin oproti mužům v mnohem menší míře. Pokus o kontakt s potenciálními respondentkami navíc povětšinou skončil neúspěšně, tedy absencí jakékoliv odpovědi či přímým odmítnutím. Po sumarizaci kontaktů jsem tak měl k dispozici pouze jedinou respondentku, a to již dříve zmíněnou Lailu Šamon.

Hledání respondentů považuji za nejobtížnější část výzkumu. V případě palestinských občanů jsem využil osobní známosti s Ahmadem Júsufem a dalších tří zprostředkovaných kontaktů. Zde chci zdůraznit skutečnost, že bych se bez záruky u svých přátel a známých k provedení rozhovorů pravděpodobně nedopracoval, neboť Palestinci o Hamásu a jejich domovině neradi mluví. Důvodem k tomuto přístupu bývá povětšinou strach či přílišná citová náročnost rozhovoru ve vztahu k situaci v jejich rodné zemi.

Ve věci respondentů z řad Pákistánců, Bangladéšanů a českých konvertitů byly primárním vyhledávacím prostředkem hromadné skupiny na sociálních sítích. Celkově jsem se v průběhu zkoumání stal členem šesti různých uskupení, přičemž ze čtyř z nich jsem byl po první zmínce o Hamásu vyloučen.⁸³ V těchto případech šlo výhradně o pákistáncko-bangladéšské facebookové skupiny.

⁸³ V souvislosti se skupinami na sociálních sítích považuji za důležité dodat, že jsem v jejich prostředí z bezpečnostních důvodů vystupoval s upraveným účtem. Ve spoustě případů mi nebylo známo, kdo je na druhé straně, proto jsem považoval utajení své skutečné identity za adekvátní

Jak již bylo naznačeno, v průběhu realizace výzkumu bylo užito metody rozhovorů, konkrétně v polostrukturované, strukturované a narativní podobě. Nejvyšší zastoupení ve výzkumu zaujímají strukturované rozhovory, které jsem použil při komunikaci s českými konvertity a bangladéšskými či pákistánskými muslimy, přičemž kontakt s těmito lidmi probíhal téměř výhradně prostřednictvím sociálních sítí. V rámci osobních setkání pak bylo užito rozhovorů narativních a polostrukturovaných.

5.2. Etický kodex

Provedené rozhovory byly vždy regulovány podmínkami, které si respondenti sami určili. Získat dostatečné množství dat bylo poměrně náročné a vždy bylo nutné muslimům vysvětlit, co je cílem mého výzkumu. Z tohoto je patrné, že Hamás patří mezi citlivá témata, a to především v případě Palestinců, kteří se nacházejí v České republice. V rámci této práce tak nebudou zveřejňována skutečná jména respondentů, kompletní přepisy rozhovorů či konverzací.

5.3. Hamás očima palestinských občanů

V úvodu této podkapitoly je nutno zmínit, že výzkum v komunitě palestinských občanů byl pro mne skutečnou výzvou. V prostředí České republiky mnoho Palestinců nepobývá a spojení s těmi, kteří se nacházejí v oblasti své rodné země, popřípadě v egyptských uprchlických zařízeních, je z důvodu přerušovaných dodávek elektřiny a zvýšené kontrole sociálních sítí bez potřebných kontaktů prakticky nemožné. Po dlouhodobém pátrání jsem tak byl schopen realizovat čtyři rozhovory s palestinskými občany, a to za výše sepsaných podmínek. Vzhledem k obavám Palestinců z ilegality rozhovorů o Hamásu, popřípadě z důvodu časové či dopravní náročnosti, byly dva ze čtyř rozhovorů učiněny online a jeden formou telefonického hovoru.

5.3.1. Setkání s Ahmadem Júsafem

S osobní interakcí souhlasil pouze již několikrát jmenovaný Ahmad Júsaf, který je mým dlouholetým přítelem. Ahmad je třicetiletý muž, který Palestinu opustil již před mnoha lety a v současné době studuje plzeňskou lékařskou fakultu. Setkání proběhlo

krok. Účet sice obsahoval fotografie, čistě za účelem zvýšení důvěryhodnosti, ale byl přenastaven do soukromého režimu a byly z něj odstraněny veškeré údaje o mém bydlišti či místech, na kterých působím.

v prosinci minulého roku v prostorách orientální kavárny, která se nachází v oblasti plzeňského náměstí, a bylo při něm užito metody polostrukturovaného rozhovoru. Ahmad přišel včas a poměrně v dobré náladě, přesto byla z jeho chování patrná nervozita. Uvedl, že to nemá nic společného s naším rozhovorem, nýbrž se skutečností, že se jeho žena v současné době snaží překročit hranice Pásmu Gazy, aby mohla následně odcestovat do České republiky. Ahmad se tak obával jejího zadržení na palestinských hranicích.

V následujících chvílích jsme s Ahmadem diskutovali o jeho pohledu na islám, přístupu ke Koránu, významu víry v jeho osobním životě či tradicích, které jeho subjektivní pojetí islámu zahrnuje. V tomto směru mě zaujala skutečnost, že Ahmed, i přes své značné časové vytížení, praktikuje pravidelné modlitby. Časy modliteb má zapsané v aplikaci, která zahrnuje i kompas, pomocí kterého lze určit správný směr modlitby. Po uplynutí několika desítek minut jsme se dostali k tematice Hamásu. Ahmad se od začátku netajil svým názorem, že Hamás je pro Palestinu oporou a těší se u většiny místních občanů velké oblibě. Na moji otázku odpověděl následovně: *„Hamás je pro Palestince jedním z mála zastání, které máme. Snaží se obnovit nezávislost Palestiny, což je pozitivní, ačkoliv je to běh na dlouhou trať. Hamás ale vedou jen lidé a ti nejsou bez poskvrny. I uvnitř Hamásu samozřejmě probíhá korupce, se kterou je řada lidí nespokojena.“*

Po získání Ahmadova názoru na existenci hnutí jsem započal s pokládáním více konkrétních otázek. Stejně jako další dva Palestinci, se kterými jsem si dopisoval, je i Ahmad toho názoru, že Hamás se dostal k moci nikoliv prostřednictvím korupce a zavražďování, ale kvůli selhání Fatahu. *„Lidé chtěli lepší budoucnost, ale v jednání Fatahu ji, bohužel, neviděli,“* poznamenal.

Přistoupili jsme k politické části problematiky. Skutečnost, že Hamás nemá pozici na mezinárodní politické scéně, se promítla i do této fáze rozhovoru. Zajímal mě Ahmadův pohled na zahraniční politiku Hamásu, avšak odpověď byla negativní. Dle Ahmadových slov Hamás nikdy nedostal příležitost na mezinárodní politické scéně působit, neboť byl ihned po volbách roku 2006 označen za teroristickou organizaci. V tomto směru jsme v rámci rozhovorů nedosáhli žádného výsledku ani s ostatními Palestinci, neboť názory na mezinárodní politiku hnutí byly zcela totožné. Otázka ve věci mírových jednání s Izraelem však přinesla odpověď v podobě nadějného budoucího vývoje. *„Hamás*

ustoupil od touhy zlikvidovat Izrael a je otevřen mírovým jednáním, pokud se Izrael vrátí za hranice z roku 1967. Nevím, jestli k tomu skutečně dojde, ale už jen fakt, že se o tom mluví a uvažuje je pro mě uklidňující.“ Jak je poznamenáno v kapitole o motivačních faktorech Hamásu, důvěra v potenciální mírový scénář se u mnoha lidí zásadně odlišuje. Ahmad ale v této věci evidentně směřuje své myšlenky pozitivním směrem.

Poslední část rozhovoru byla věnována sebevražedným atentátům. Vzhledem k Ahmadovu pozitivnímu přístupu k Hámásu mě zajímalo, jak vnímá realizaci agresivních činů, které mnohdy poškozují civilní obyvatelstvo jak na zdraví a životech, tak i na majetku. Dle jeho reakce lze usuzovat, že atentáty nepovažuje za něco pozitivního. Ahmadovo vyjádření znělo takto: *„Sebevražedné útoky nejsou správné a zcela nepochybně poškozují pověst Hamásu a mnohdy i samotného islámu v globálním měřítku. Izrael ale také páchá zlo, jen v podobě nelítostného bombardování. Obojí je špatně, ale nikdy jsem neslyšel, že by kdokoliv označil Izrael za teroristický stát. Přijde mi to nefér, protože obě strany mají na svědomí životy nevinných lidí. Já sám se každý den modlím za to, aby jedna ze shozených izraelských bomb nedopadla na dům mé rodiny.“*

V rozhovoru jsme se již nadále tematikou Hamásu nezabývali, proto zde není potřeba prezentovat jeho další průběh. Ahmadem jsem byl však kontaktován znovu, a to zhruba o dva měsíce později. Informoval mě o novém vývoji situace v Palestině, který souvisí přímo s jeho rodinou. Obavy, které vyjádřil ve věci bombardování Pásma Gazy, se staly skutečností a bydliště Ahmadových nejbližších bylo krátce po našem rozhovoru zdevastováno v průběhu jednoho z Izraelem organizovaných náletů. Ahmadovi rodiče se v té době uvnitř budovy nenacházeli, avšak byli nuceni opustit Gazu a uchýlit se do uprchlického tábora na území Egypta. Odtud se však nemohli přesunout dále a nebude tak možné učinit až do chvíle, kdy bude za každého z nich egyptské vládě vyplaceno 5000 dolarů. Ahmad tak v současné době organizuje sbírku, jejímž účelem je uhrazení potřebné sumy Egyptu kvůli přesunu rodiny do České republiky. *„Život v Gaze skončil a já se obávám, že nebude obnoven. Rodiče teď žijí v nejhorších podmínkách někde v Egyptě a já se s nimi mohu spojit jen tehdy, když jim povolí přístup k internetu. Nejsem na tom*

dobře, psychicky je to vážně náročné. Zvládám to jen proto, že musím zůstat silný kvůli rodičům a díky podpoře, kterou mám od Maje, ⁸⁴ svěřil se Ahmad závěrem.

Z Ahmadových zkušeností lze usuzovat, že problematika izraelsko-palestinského konfliktu skutečně není černobílá a že pozitivní i negativní činy je možné zaznamenat na obou stranách. Ahmad je navíc toho názoru, že některé země (v tomto případě právě Egypt) chtějí na utrpení obětí konfliktu zbohatnout.

5.3.2. Telefonáty s Lailou Šamon

Laila Šamon pochází z Gazy, stejně jako předchozí respondent. Je to velice silná žena, která v současné době žije v České republice spolu se svým manželem a dětmi. S Lailou jsem se seznámil prostřednictvím společné známosti, a to je důvod, proč se mnou byla ochotna mluvit otevřeně a beze strachu. Rozhovor s Lailou proběhl prostřednictvím dvou telefonátů, konkrétně ve dnech 23. a 24. dubna letošního roku. Zvolena byla metoda narativního rozhovoru.

Komunikaci s Lailou zde popisuji z odlišného důvodu, než jak je tomu u jiných respondentů, neboť mi nepředala žádné informace o Hamásu ani svém postoji vůči němu⁸⁵. Lailina výpověď je důležitá z jiného úhlu pohledu, a tím je poměrně rozsáhlý vhled do aktuálního dění v Pásmu Gazy. V průběhu naší první společné interakce byla z Laily cítit značná odtažitost. Odpovědi byly spíše strohé a nebylo možné z nich na základě utvořit žádný celek. To se však změnilo po započetí druhého telefonátu následujícího dne. Laila se mi svěřila s osobními záležitostmi ohledně své rodiny a popsala mi situaci, ve které se Palestinci na území Gazy nacházejí. *„Doba je opravdu zoufalá. Lidé jsou nuceni se neustále stěhovat, a to mnohdy zcela neočekávaně. Nálety nejsou hlášeny dopředu, a tak si lidé vezmou jen to nejdůležitější a opustí své domovy. Nejhorší na tom je, že na přesunu mezi jednotlivými místy stráví i několik dní a není zde žádná možnost kontaktu. Když se stěhovali moji rodiče, čekala jsem dny, zda se vůbec ozvou. Neměla jsem tušení, kde se zrovna nacházejí,*“ nastínila Laila nestabilitu celé situace. Laila se také zmínila, že velká část obyvatel Gazy, včetně jejích rodičů,

⁸⁴ Ahmedova žena Maja se z Gazy nakonec v pořádku dostala a po uhrazení potřebných nákladů se jí podařilo odcestovat do České republiky. Maja Ahmedovi v současné době poskytuje velkou psychickou oporu.

⁸⁵ Layla je z celé situace dosti vyčerpaná a o politice nechce mluvit. Důležité je pro ni pouze bezpečí vlastní rodiny a blízkých přátel.

se momentálně nachází ve městě Rafah,⁸⁶ které však nápor uprchlíků zcela nezvládá. „*Rafah dlouhodobě nedokáže pojmout tolik lidí. Není tam dostatek místa ani potřebná infrastruktura. Lidé v Rafahu bydlí na ulici nebo ve stanech. Ti, kteří měli více štěstí, přebývají v domech, které často nemají ani okna,*“ popsala. V souvislosti s přetíženým Rafahem mě následně zajímala otázka tamního zdravotnictví. Podle Laily nemocnice nemá šanci při takovém počtu obyvatel zvládat vše, co je potřeba, proto kvalita zdravotnických služeb rapidně klesla. „*Slyšela jsem od kamarádky příběh o ženě, která své dítě porodila sama a bez asistence. S miminkem v rukou pak pěšky došla až do nemocnice, aby dostala prášky na utlumení bolesti,*“ zakončila Laila téma o obecném stavu věci.

Druhou fází rozhovoru jsem směřoval k finančním aspektům situace. Primárními záležitostmi, kterých jsem chtěl v tomto směru dosáhnout, byly informace o příjmech uprchlíků a o možnosti individuální podpory ze zahraničí. Lailina odpověď byla stručná, ale obsahovala vše požadované. „*Lidé, kteří byli zaměstnáni, svůj plat stále dostávají. Problém je však s nedostatkem bankomatů, ve kterých je možné peníze vybrat. Na potíže samozřejmě narážíme i my. Kvůli nedostatku fyzických bankovek mohu do Gazy poslat maximálně sto dolarů a je nutné předtím vyplnit hned několik dokumentů. Banka se tak ujišťuje, že peníze neposílám na podporu terorismu. Navíc, když už se podaří nějakou částku zaslat, dojde k poměrně velkému zdanění.*“

V závěrečném úseku telefonátu jsme se s Lailou bavili o její rodině a také o tom, jak celou situaci zvládá. „*Gazu jsem navštívila pouze osmkrát za dvacet let. Rodinu téměř nevidím a digitální kontakt je stále více omezený. Když se nám spojení povede, dochází mi, že si často nemáme o čem povídat. Rodiče jsou vyčerpaní a jen čekají na smrt. Nevíme, co bude za minutu,*“ vypověděla Laila. V rámci tématu rodiny mi také bylo řečeno, že mladší příbuzní Laile připadají pocitově starší. „*Museli kvůli válce příliš rychle dospět. Nezažili žádné příjemné dětství.*“

V této fázi rozhovoru jsem uznal za vhodné jej ukončit. Téma je pro Lailu velice náročné a těžko se jí o něm hovoří. „*Jsem unavená a vlivem neustálého stresu mám i zdravotní potíže. Mám ale také víru, která mně i mé rodině dodává sílu. Doufám, že válka*

⁸⁶ Rafah je město v jižním cípu Pásma Gazy. V roce 2006 měl Rafah populaci o hrubém počtu 71 tisíc obyvatel. V současné době je ve městě přítomno kolem 1,3 – 1,5 milionu uprchlíků.

jednou skončí a lidé z Gazy se budou moci vrátit k obyčejnému životu. Nic víc totiž nechtějí,“ pronesla v závěru.

Před ukončením podkapitoly je pro mě důležité sepsat několik řádků o emocích, které jsem v průběhu rozhovoru s Lailou pociťoval. Musím přiznat, že se jednalo o emocionálně nejobtížnější rozhovor, který jsem v posledních letech realizoval. Pocity, které ve mně vyvolal, jsem prožíval ještě v dalších dnech. Nejnáročnější situací byla chvíle, kdy se Laila uprostřed věty začala zalykat pláčem. Nestydím se prohlásit, že jsem v tento daný moment pociťoval slzy v očích i já. I přes náročnost tohoto rozhovoru jsem vděčný, že k němu došlo. Jeho zakomponování do kvalifikační práce považuji za skutečně důležité, neboť zásadním způsobem poukazuje na závažnost blízkovýchodního konfliktu.

Zbylé dva provedené rozhovory byly ve své podstatě obdobné jako ten s Ahmadem. Je evidentní, že Palestinci sdílejí stejný názor, a to jak v případě Hamásu, tak i v obecném pojetí tematiky blízkovýchodního konfliktu. Tento předpoklad ostatně potvrdili i všichni tři muži⁸⁷, kteří byli předmětem první fáze výzkumu.

5.4. Postoje členů mezinárodní muslimské komunity

Šetření ve společnostech muslimů nepocházejících z Palestiny probíhalo především formou digitální korespondence a bylo realizováno pomocí kontaktů získaných od blízkých přátel z Pákistánu a Bangladéše a též kontaktů čerpaných z muslimských skupin nacházejících se na sociálních sítích. Jednotliví členové komunity byli dotazováni pomocí předpřipravené strukturované osnovy a výhradně ve věci názorů na hnutí Hamás a blízkovýchodní konflikt.

Ve srovnání s výsledky, které vyplynuly z rozhovorů s palestinskými občany, je mezi postoji muslimů z dalších zemí patrná zásadní variabilita. Pohled Palestinců lze, alespoň z velké části, považovat za jednotný, zatímco Pákistánci a Bangladéšané při komunikaci prezentovali postoje velice odlišné. Podle Ahmada Júsufa tato skutečnost pramení především z neznalosti problematiky a někdy také z neochoty o daném tématu hovořit, což bylo v průběhu dotazování částečně potvrzeno, neboť jsem se s odmítnutím ze strany

⁸⁷ Laylu Shamon zde neuvádím, protože s ní nebyla diskutována problematika Hamásu. Ve věci blízkovýchodního konfliktu je ale její názor obdobně založen na negativních pocitech.

muslimů setkával v poměrně vysoké míře. I přes zmíněné neúspěchy se mi však podařilo získat několik výpovědí, po jejichž vyhodnocení je možné nastínit diverzitu v této společnosti.

Co se samotných názorů týče, nejvyšší počet zaujímá zcela neutrální pohled na věc. Z celkových 27 dotázaných bangladéšských a pákistánských muslimů zaujímá neutrální postavení 14. Jejich názor staví především na přesvědčení, že v rámci blízkovýchodního konfliktu neexistuje čiré dobro ani čisté zlo a že obě strany, tedy Izrael i Hamás, nepochybně mají své světlé i stinné stránky. Faizan Aurangzeb, pákistánský občan, se například vyjádřil následovně: „*Věřím, že celá záležitost je více komplikovaná, než je nám prezentováno médii. Osobně si nemyslím, že Hamás je vyloženě dobrý, ale zároveň jsem přesvědčen o tom, že by palestinský lid měl mít právo žít ve své vlastní a nezávislé zemi.*“ Všech 14 vyjádření neutrálního rázu směřovalo tímto směrem. Lze tedy usuzovat, že více než polovina dotázaných Hamás nepovažuje za ryze pozitivní součást Palestiny, ale vzhledem k okupaci, která Palestinu sužuje a jejíž zastavení je primárním cílem hnutí, jej nedokáží ani zcela odsoudit.

To však neplatí o další skupině dotázaných, kterou tvoří lidé se silnou záští vůči blízkovýchodnímu konfliktu, tedy i vůči Hamásu. Z interakce se zmíněnými lidmi vyplynulo, že nepodporují žádnou stranu a odsuzují konflikt jako celek. Tímto směrem z celkového počtu oslovených mířilo 6 a jejich stanovisko se odvíjí od názoru, že blízkovýchodní konflikt stojí především na touze Izraele po rozšiřování území. Hamás dle nich v celé záležitosti nestojí v roli opozice, naopak se snaží izraelským silám tajně pomáhat v dosažení cíle. Představa, že by obě strany formálně spolupracovaly, je na první pohled zcela nelogická. V této souvislosti je však nutné zmínit, že Izrael v minulosti umožňoval Kataru poskytovat palestinským civilistům finanční pomoc v hodnotě stovek milionů dolarů, a to prostřednictvím sociálních programů, které spadaly přímo pod Hamás.⁸⁸ Zda šlo o nepřímou podporu Hamásu, případně jaké procento z těchto peněz se skutečně dostalo k palestinským občanům, nelze s jistotou říct a není možné tyto informace podložit. Je zde ale oprávněný prostor pro úvahu, zda mezi Hamásem a Izraelem skutečně nemohla či nemůže existovat nějaká forma kolaborace. Z mé pozice mohu hovořit pouze o teoretické možnosti, avšak jistá část muslimů je o její platnosti

⁸⁸ Stránky projektu *Armádní noviny* [online]. Dostupné z <www.armadninoviny.cz/> [cit. 20. 4. 2024].

přesvědčena. Za zmínku v tomto směru stojí především názor Muhammada Sulajmána, bangladéšského občana žijícího v Rakousku. Muhammad je proti konfliktu znatelně zaujat a netají se nenávisť k oběma stranám sporu. Na moji otázku, zda považuje Hamás za pozitivní či negativní přínos pro Palestinu, odpověděl takto: „*Hamás se o Palestince nezajímá, ale za každým krokem v tomhle konfliktu stojí především Izrael. Pouze klamou svět a každým okamžikem se připravují na dobytí dalších území. Co se přímo Hamásu týče, jsou to akorát pokrytci, kteří usnadňují Izraeli zabírání dalších a dalších území a zabíjení čím dál většího počtu civilistů.*“

Posledních 7 muslimů se o existenci Hamásu vyjádřilo vesměs pozitivně. Sebevražedné útoky odsuzuje každý z nich, nicméně tento postoj je vlastní všem zástupcům komunity, se kterými jsem si v průběhu výzkumu dopisoval či hovořil. Postoje zbývajících muslimů není třeba přílišně popisovat, neboť se prakticky shodují s těmi, které prezentují Palestinci. Jejich mínění lze shrnout slovy Alího Hamzy z Pákistánu, který tvrdí, že „*Palestina má plné právo na svobodnou existenci a pokud ji o ni chce někdo připravit, obrana je více než nutná. Ať už hlavní složku odporu představuje Hamás nebo kdokoliv jiný, je to zcela v pořádku.*“

Závěrem lze uvést, že diverzita v mezinárodní muslimské komunitě je značná. Zhruba polovina z celkového počtu oslovených muslimů zastává neutrální postoj. Zbýlá část, smýšlející o Hamásu pozitivně či negativně, se pak v rámci výzkumu sestává ze dvou obdobným počtem respondentů zastoupených skupin.

5.5. Tematika Hamásu mezi českými konvertity

Závěrečnou fázi výzkumu jsem realizoval ve spolupráci s rodilými Čechy, kteří v průběhu svého života k islámu konvertovali. Narozdíl od přechozích dvou skupin se tedy nejedná o jedince, kteří strávili velkou část života v muslimských zemích a nebyli tak ani vychovávaní v souladu s tradicemi tohoto náboženství.

Již v úvodu práce bylo zmíněno, že společnost v České republice je orientována spíše na stranu Izraele. Tato skutečnost provázela i valnou část konverzací, jež spadají do třetí fáze výzkumu. Z níže uvedených dat je patrné, že čeští muslimové vnímají blízkovýchodní konflikt tak, jak na něj nahlíží většina obyvatel Evropy, tedy jako „válku dobrého Izraele proti zlému Hamásu“. Tento přístup je podporován i skutečností, že jsem

po celou dobu výzkumu nezískal, byť jediné pozitivní vyjádření na téma Hamásu. Dotazováno bylo celkem 12 osob, z nichž polovinu představují muži a druhou část naopak ženy. Užito bylo totožné strukturované osnovy, jako v případě předchozí skupiny a veškerá komunikace probíhala prostřednictvím sociálních sítí.

Dle získaných dat zaujímá silně negativní postoj vůči Hamásu valná většina respondentů, přesněji 9 z celkového počtu 12 spolupracujících osob. Podle těchto lidí je Hamás jen a pouze teroristickou organizací bez zábran, pro kterou není v dnešním světě místo. Někteří konvertité jsou navíc o svém názoru přesvědčeni natolik, že odmítali o situaci vést racionální diskuzi a ve dvou případech jsem byl přímo obviněn z propagace hnutí a nucen k ukončení konverzace. Pro demonstraci názorové orientace jsem v tomto případě zvolil vyjádření Petra Feřta, který mi poskytl následující odpověď: *„Uznávám, že oběti jsou na obou stranách, ale Izrael vede válku ve spolupráci se západními zeměmi, tedy za dodržování pravidel, která by měla mít každá válka. Sebevražedné útoky Hamásu se ale vymykají veškerým konvencím a já osobně je považuji za zbabělost.“*

Zbývá 3 prohlášení již byla neutrálního rázu a jejich autoři stojí za názorem, že téměř vše má svá pozitiva i negativa. Jana Broklová mi například sdělila své přesvědčení, že *„oba tábory mají na rukou krev nevinných, tudíž není možné soudit jen jednu z nich.“*

Zjištěná data poukazují v případě tuzemských konvertitů na většinovou převahu již zmíněného jednostranného přístupu. V závěru chci podotknout, že komunikace s českými muslimy byla velice obtížná. Zatímco lidé z prostředí Palestiny, Bangladéše a Pákistánu komunikovali v poměrně přijatelné intenzitě, v případě českých občanů jsem odpověď očekával mnohdy i několik dní. Rozdíl byl znatelný i v samotném průběhu komunikace a musím přiznat, že rodilí muslimové, pocházející ze zahraničních oblastí, byli po celou dobu trvání výzkumu ochotnější a komunikativnější.

Závěr

Bakalářská práce byla zaměřena na téma *Hamás, odpor nebo ofenzíva?: Názorová diverzita členů muslimské komunity* a jejím cílem bylo zpracování rozboru Hamásu v kontextu blízkovýchodního konfliktu a představení názorů a postojů vybraných muslimů na toto hnutí.

Práce byla rozdělena na dvě stěžejní části – teoretickou a praktickou. Předmětem teoretické části byl rozbor palestinského hnutí Hamás v rozmezí čtyř kapitol, který zahrnoval tematiku historie a založení hnutí, jeho struktury a organizace, sféru motivačních a náboženských aspektů a v závěru také problematiku sebevražedných atentátů.

Praktickou část představoval kvalitativní výzkum, jež byl realizován v rámci třech typů muslimských komunit, a to konkrétně ve společnosti palestinských občanů, muslimů pocházejících z oblastí mimo Palestinu a českých konvertitů. V průběhu výzkumu byla uplatněna primárně metoda rozhovorů, které byly vedeny v narativní, polostrukturované a strukturované formě. Cílem výzkumu bylo poukázat na názorovou diverzitu v muslimské společnosti a prezentovat některé pohledy na hnutí Hamás.

Výsledky výzkumu naznačují, že v muslimské společnosti může existovat vůči Hamásu výrazná rozmanitost postojů a názorů. Zatímco palestínští muslimové, kteří jsou následky konfliktu zasaženi nejvíce, Hamás povětšinou ospravedlňují, což reflektuje vnímání Hamásu jako obránce práv Palestinců, v komunitě pákistánských a bangladéšských muslimů je názorová diverzita zastoupena ve vysoké míře a postoje vůči Hamásu jsou podstatně více rozdílné. Tato skutečnost naznačuje, že vnímání Hamásu je v této společnosti ovlivněno širokou škálou faktorů, včetně kulturních a politických kontextů jednotlivých komunit, mezi které lze zařadit například současné místo dlouhodobého pobytu tázaných respondentů.⁸⁹ Poslední samostatnou skupinu v rámci výzkumu tvoří čeští konvertité. Ti vůči Hamásu, a to v naprosté většině případů, zaujímají negativní postoj, což může odrážet silný vliv západních mediálních narativů.

⁸⁹ Někteří z respondentů dlouhodobě žijí mimo svoji rodnou zemi. Například u Pákistánců dlouhodobě žijících v České republice lze předpokládat podobné ovlivnění západními médii jako u českých konvertitů.

V závěru lze na základě provedeného výzkumu předpokládat, že pohled na palestinské hnutí Hamás je mnohdy formován kulturními a sociopolitickými faktory. Z pohledu muslimů z oblasti Palestiny se však jedná o organizaci, jejímž primárním cílem je vedení války za osvobození vlastní země. Tyto poznatky, společně s rozbořením Hamásu v rámci teoretické části práce, považuji za přínosné především v oblasti pochopení dynamik blízkovýchodního konfliktu a též pro získání hlubšího porozumění Hamásu a jeho aktivitám, například v oblasti posilování palestinské infrastruktury či realizace sebevražedných atentátů. Za účelem rozšíření povědomí o tématu dále doporučuji realizaci rozsáhlejších sociologických výzkumů, které by mohly výsledky této práce v budoucnu rozšířit.

Seznam použitých zdrojů

Odborná literatura:

- ČEJKA, Marek. *Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Brno: Lukáš a syn (Barristel &Principal), 2008. ISBN 978-80-87029-16-9.
- ČEJKA, Marek. *Palestina a Izrael. Proč vznikl a kam směřuje klíčový blízkovýchodní konflikt?* Brno: BOOKS&PIPES, 2023. ISBN 978-80-7485-254-1.
- GILBERT, Martin. *Izrael: Dějiny*. Praha: BB Art, 2002. ISBN 80-7257-740-9.
- HRBEK, Ivan. *Vznešený Korán*. Praha: A.M.S. trading, 2007. ISBN 978-80-902419-4-7.
- HROUB, Khaled. *Hamas. Political Thought and Practice*. Washington DC: Institute for Palestine Studies, 2000. ISBN 0-88728-276-8.
- INTROVIGNE, Massimo. *Hamás. Islámský terorismus ve Svaté zemi*. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-659-X.
- KATZ, Samuel. *The Hunt for the Engineer*. Guilford: Lyons Press, 2002. ISBN 9781585747498.
- KOVÁCS, Attila. *Alláhovi bojovníci. Vizuálna kultúra radikálnych islámských hnutí*. Bratislava: Chronos, 2009. ISBN 978-80-890272-9-3.
- KUMARASWAMY, P. R. *The A to Z of the Arab-Israeli Conflict*. Lanham: Scarecrow Press, 2009. ISBN 987-0-8108-7015-4.
- MISHAL, Shaul. – SELA, Avraham. *The Palestinian Hamas. Vision, Violence, and Coexistence*. New York: Columbia University Press, 2000. ISBN 987-0-231-14006-5.
- O'DOHERTY, Mark. *The Legacy of Ismail Haniyeh, Yahya Sinwar and the Hamas Organization in Palestine*. Londýn: Crystal Grove Books, 2018. ISBN 987-1-387-90079-4.
- TUREČEK, Břetislav. *Nesvatá válka o Svatou zemi*. Praha: Euromedia Group, 2011. ISBN 978-80-242-3157-0.

Elektronické zdroje:

Stránky projektu Armádní noviny [online]. Dostupné z <www.armadninoviny.cz/> [cit. 20. 4. 2024].

Stránky projektu Asharq Al-Aswat [online]. Dostupné z <www.english.aawsat.com/> [cit. 15. 4. 2024].

Stránky projektu Hospodářské noviny [online]. Dostupné z <www.vikend.hn.cz/> [cit. 15. 4. 2024].

Stránky projektu Human Rights Watch [online]. Dostupné z <www.hrw.org/> [cit. 14. 4. 2024].

Stránky projektu Novinky.cz [online]. Dostupné z <www.novinky.cz/> [cit. 15. 4. 2024].

Stránky projektu Pakistan Journal of Int 'L Affairs [online]. Dostupné z <www.semanticscholar.org/> [cit. 14. 4. 2024].

Stránky projektu The Guardian [online]. Dostupné z <www.theguardian.com/> [cit. 16. 4. 2024].

Stránky projektu The Christian Science Monitor [online]. Dostupné z <www.csmonitor.com/> [cit. 17. 4. 2024].

Stránky projektu The Telegraph [online]. Dostupné z <www.telegraph.co.uk/> [cit. 14. 4. 2024].

Stránky projektu Wide Angle [online]. Dostupné z <www.pbs.org/> [cit. 16. 4. 2024].

Resumé

Title: Hamas, Resistance or Offensive? Opinion Diversity among Members of the Muslim Community

This bachelor thesis conducts a comprehensive analysis of the Palestinian radical movement Hamas within the context of the Middle Eastern conflict, with an emphasis on the diversity of opinions among members of the Muslim community. The thesis is structured into five chapters, with the first four forming the theoretical foundation and the fifth chapter devoted to practical research.

The theoretical part focuses on the history and formation of Hamas, its structure, organization, motivational factors and religious context, as well as the tradition of suicidal bombings and the movement influence on the Palestinian educational system. The practical part presents the results of qualitative research, based on interviews with members of Palestinian, Pakistanis, Bangladeshis and Czech converts.

The research findings indicate that Palestinians generally hold a positive and unified stance towards Hamas, reflecting their view of the movement as a defender of Palestinian rights. In contrast, Pakistanis and Bangladeshis show significant diversity in their opinions about Hamas, indicating varied interpretative frameworks within the broader Muslim community. Czech converts tend to have a negative view of Hamas, which may reflect the influence of Western media narratives and the local context.

This thesis provides valuable insights into the complexities of attitudes towards Hamas movement within different segments of the Muslim community. And is highlighting attitudes which are highly influenced by religious, cultural, and political factors specific to the respondents. These insights are crucial for understanding and addressing the Middle Eastern conflict, particularly in relation to the role and perception of radical movements like Hamas.

Overall, the work offers important understanding of the dynamics between Hamas and various factions of the Muslim community and its impact on broader geopolitical

events. This perspective is essential for those involved in international relations, Middle Eastern studies, and terrorism policy.